

Tylińska, Ewelina

Akta Uniwersytetu Stefana Batorego w zbiorach Litewskiego Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 48/3-4, 255-257

2003

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

aparatura, pozwalająca analizować zarówno mieszaniny ciekłe, jak i gazowe, które na ogół nie są barwne, wbrew temu co zawiera się w nadanej przez Cwieta nazwie chromatografii. Zaletą współczesnej chromatografii jest nie tylko możliwość rozdzielania substancji w analizie chemicznej, ale również jej rola jako narzędzia preparatywnego przy otrzymywaniu i oczyszczaniu wielu substancji, np. leków. Współczesne techniki chromatograficzne, w połączeniu z bardzo czułymi metodami detekcji, jakimi są np. spektrometria mas i spektroskopia fluorescencyjna, umożliwiają oznaczanie związków w stężeniach mniejszych niż 1 pikogram (10^{-12} g) w litrze. Trudno sobie wyobrazić obecny rozwój chemii, biochemii, biologii, medycyny i wielu innych dziedzin nauki bez dysponowania tak potężnym narzędziem, jakim jest chromatografia. Bez chromatografii nie byłaby możliwa też racjonalna ochrona środowiska, a także osiągnięcia wielu dziedzin przemysłu poczynając od petrochemicznego, a kończąc na kosmetycznym.

Referaty wygłoszone na sesji dotyczyły jedynie niektórych aspektów, wynikających z odkrycia Cwieta. Prof. dr hab. Edward Soczewiński z Akademii Medycznej w Lublinie, ze znanej na całym świecie chromatograficznej szkoły lubelskiej, przedstawił referat: *W stulecie chromatografii 1903–2003 – Wpływ metody na ewolucję nauk przyrodniczych*. Pozostałe referaty wygłosili: prof. dr hab. Bogusław Buszewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu *Quo Vadis Chromatographia – nowe rozwiązania i wyzwania u progu drugiego stulecia* oraz prof. dr hab. Roman Kaliszan z Akademii Medycznej w Gdańsku *Chromatografia jako modelowy układ fizykochemiczny do badania zależności między strukturą a właściwościami analitów*. Referaty te w wersji angielskiej ukażą się w czasopiśmie „Chemia Analityczna – Chemical Analysis”, w numerze poświęconym 100-leciu chromatografii. Wiele szczegółów dotyczących biografii M.S. Cwieta można również znaleźć w artykule E. Soczewińskiego [„Chem. Anal.” 39, (2) 105–109 (1994)].

Adam Hulanicki

Wydział Chemii

Uniwersytet Warszawski

AKTA UNIWERSYTETU STEFANA BATOREGO W ZBIORACH LITEWSKIEGO CENTRALNEGO ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W WILNIE

W dniach od 9 do 18 lipca 2003 roku korzystałam z zasobów archiwalnych Litewskiego Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie (Lietuvos Centrinis Valstybe Archyvas, ul. *O.Milašiaus*). Podczas opisywanego pobytu prowadziłam badania nad zespołem akt Uniwersytetu Stefana Batorego (F.175). Obiektem mojego zainteresowania były akta personalne profesorów uczelni w pierwszym, pionierskim okresie działalności wileńskiej wszechnicy.

Zespół ten zachował się w niemal kompletnym stanie, co więcej – akta nadal pozostają ułożone według norm przyjętych przez ówczesną kancelarię uniwersytecką. Dzięki temu np. zawartość teczek personalnych poszczególnych pracowników USB obrazuje stopniowy rozwój struktury uniwersyteckiej w latach po I Wojnie Światowej. Śledzimy powstawanie nowych pracowni i zakładów naukowych oraz ewoluowanie placówek w hierarchii organizacyjnej: od katedry nadzwyczajnej do zwyczajnej. Również w inwentarzu, poza nowo nadanymi sygnaturami, znajdują się międzywojenne tytuły jednostek archiwalnych – w języku polskim.

Liczący kilka tysięcy jednostek zespół akt podzielony został na piętnaście działów. Spośród nich wyróżnić można kilka podgrup:

- sprawy studenckie (Ap.11, Ap.15)
- akta poszczególnych wydziałów (Ap.2, Ap.3, Ap.4, Ap.5, Ap.6, Ap.7, Ap.8, Ap.9, Ap.13)
- sprawy gospodarczo-finansowe (Ap.1, Ap.10, Ap.13)
- akta osobowe pracowników (Ap.1, Ap.13, Ap.14)
- powszechne wykłady uniwersyteckie (Ap.12).

Jak wynika z przedstawionego powyżej zestawienia przeprowadzenie ścisłej klasyfikacji nie jest możliwe. Materiały archiwalne z owych piętnastu działów cechują się ogromną różnorodnością i tak np. akta wydziału lekarskiego znajdują się w częściach trzeciej, czwartej i trzynastej; poza tym dodatkowo w osobnych jednostkach archiwalnych ujęte zostały akta osobowe pracowników (szczegółowy spis zawartości zasobu F.175 – patrz poniżej). Natomiast sprawy studenckie rozrzucone są po całym zespole – przy aktach wydziałowych, finansowych, komisji egzaminacyjnych etc.

Zachowany materiał jest niezwykle bogaty, umożliwia dokładne zapoznanie się z każdym przejawem działalności uniwersytetu. Dzięki aktom kancelarii rektorskiej oraz wszystkich wydziałów można odtworzyć strukturę organizacyjną uczelni, proces powstawania nowych oraz obumierania starych katedr (często wraz ze śmiercią lub odejściem profesora). Zachowana korespondencja na szczeblu ministerialnym oraz wewnętrzna – uniwersytecka – obrazuje politykę państwa wobec wyższych uczelni, jak również prestiż stanu akademickiego.

Jak już wspomniałam, przedmiotem moich badań stały się te czki osobowe profesorów USB. Niestety na badania akt kancelarii wydziałowych dotyczących kadry nauczającej nie pozwolił brak czasu. Akta personalne uczonych oferują różnorodne możliwości badawcze. Przede wszystkim zawierają one życiorysy, dokumentację zatrudnienia i awansów, poziom wynagrodzeń. Teczki te pozwalają również odtworzyć rozwój zainteresowań badawczych profesorów – poprzez podania o urlopy naukowe, w których to uczeni przedstawiali swoje plany badawcze. Odnaleźć można także wiele materiałów o charakterze prywatnym i biograficznym np. zaświadczenia żon wykładowców o odbytych w Klinice Uniwersyteckiej porodach, prośby o ulgi w miejscowościach kuracyjnych i o zniżki

czesnego dla dzieci. Aspekty charakterologiczne ukazują obfitą i na poły prywatną korespondencją z rektorem, jak i protokoły z posiedzeń komisji dyscyplinarnych i rozjemczych – niekiedy bardzo porywcze.

Przedstawiony powyżej opis zawartości akt Uniwersytetu Stefana Batorego w archiwum wileńskim nie oddaje jego całego bogactwa oraz wyjątkowości. Materiały te są niezwykle wartościowe dla badaczy dziejów nauki i kultury polskiej w Wilnie w okresie międzywojennym, są również nadzwyczaj ważne dla poznania losów polskiego środowiska naukowego owych lat.

Zawartość zespołu akt Uniwersytetu Stefana Batorego F.175:

- Ap.1 – akta ogólne USB (pracownicy, studenci, stypendia, gospodarstwa pomocnicze, wybory władz);
- Ap.2 – akta Wydziału Prawa (akta pracowników, studentów, kancelarii);
- Ap.3 – akta Wydziału Lekarskiego (j.w.);
- Ap.4 – akta Wydziału Lekarskiego (wraz z oddziałem farmaceutycznym);
- Ap.5 – akta Wydziału Humanistycznego (akta pracowników, studentów, kancelarii);
- Ap.6 – akta Wydziału Przyrodniczo-Matematycznego (j.w.);
- Ap.7 – akta Studium Rolniczego (j.w.);
- Ap.8 – akta Wydziału Teologicznego (j.w.);
- Ap.9 – akta Wydziału Sztuk Pięknych (j.w.);
- Ap.10 – akta dot. spraw finansowych, gospodarczych i zakwaterowania;
- Ap.11 – akta komisji egzaminacyjnych;
- Ap.12 – akta powszechnych wykładów uniwersyteckich;
- Ap.13 – akta działalności Wydziałów Lekarskiego, Sztuk Pięknych, Prawa, Teologicznego, Humanistycznego, Matematyczno-Przyrodniczego, Studium Rolniczego, sprawy opłat;
- Ap.14 – akta osobowe pracowników;
- Ap.15 – organizacje i korporacje studenckie.

Ewelina Tylińska

Instytut Historii Nauki PAN

Warszawa

SEMINARIUM MIĘDZYKULTUROWY WYMIAR KOMUNIKACJI IDEI W DZIEJACH NAUKI

Dnia 14 lutego 2003 r. odbyło się drugie spotkanie seminaryjne, zorganizowane przez doc. dra hab. Jaromira Jeszke pod auspicjami Instytutu Historii Nauki PAN i Zakładu Komunikacji Międzykulturowej UAM w Poznaniu, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami,